

נייר עמדה: מתחם הר הבית בפסח 2016 –

שינוי חיובי בפעילות המשטרה; נדרש שינוי בשילוב גורמי האכיפה והגורמים הפוליטיים

מאי 2016

על רקע אירועי האלימות הקשים בחגי תשרי, נישאו העיניים בדאגה למה שיקרה בהר הבית/חרם א-שריף בחג הפסח. בפועל, החג עבר בשקט יחסי. יתר על כן, לפחות על פני השטח הגורמים השונים יכולים לטעון להישגים או לשיפור במצב ביחס לשנתיים הקודמות.

לאורך חמשת ימי חול המועד ביקרו בהר הבית/חרם א-שריף מספר שיא של 1,014 מבקרים יהודים – כ-200 ביום. גידול זה הושג בין השאר בעקבות תיאום מוקדם בין המשטרה לבין תנועות המקדש שהקל על מבקרים יהודים את זמני ההמתנה בכניסה להר. מנגד, לציבור המוסלמי הרחב נשמר חופש הגישה למתחם. בניגוד לחגים יהודיים קודמים בשנתיים האחרונות, לא הוטלו הפעם הגבלות קולקטיביות על כניסת מתפללים מוסלמים למתחם. עם זאת, הוצאו צווי הרחקה למספר רב של פעילים מוסלמים בגין חשד שבכוונתם להפר את הסדר. ללא ספק מדובר בשינוי בהיבט חיובי של פעילות המשטרה, שהתמקדה בריסון הגורמים המתסיסים (יהודים ומוסלמים), תוך הימנעות מפגיעה בכלל הציבור, ומנעה בכך את ההתדרדרות האלימה שאפיינה את חגי תשרי בשנתיים האחרונות. להצלחה זו תרם גם תיאום בין המשטרה לבין הוואקף הירדני שבחודשים האחרונים ישראל אפשרה את חיזוקו.

לצד זאת, נדרש גם מענה שיכול להגיע רק מההנהגה הציבורית והפוליטית בישראל. בנוסף על כלי האכיפה שמפעילה המשטרה, יש להתמודד גם בכלים ציבוריים, דתיים ופוליטיים עם הניסיונות הגוברים של תנועות המקדש והנהגתם הדתית והפוליטית להביא לשחיקת הסטטוס קוו בהר הבית/חרם א-שריף תוך שאיפה לחולל שינוי רדיקלי של ההסדרים על הר הבית. על ממשלת ישראל להפסיק לאלתר את התמיכה הכספית והפוליטית בתנועות המקדש ולעגן באופן חד משמעי את מחויבותה לשמירת הסטטוס קוו כלשונו וכרוחו תוך שיתוף פעולה מלא עם השלטונות הירדנים והרשות הפלסטינית. על שני האחרונים לפעול להרגעה ולמניעת הקצנה והסלמה בצד המוסלמי. בנוסף, יש להגביר את המעורבות של אנשי ציבור ומנהיגים דתיים בשני הצדדים, הישראלי והפלסטיני, בפיתוח והובלת שיח דתי וציבורי בתוך ובין קהילותיהם המעודד דיאלוג וסובלנות בין דתית. ללא פעולה משולבת של כל הגורמים המוזכרים פעולת המשטרה תוכל להשיג לא יותר מרגיעה זמנית.

i. טיפול בגורמי התסיסה על הר הבית – הצורך בשילוב גורמי האכיפה

והגורמים הפוליטיים

ההצלחה היחסית של המשטרה בחג הפסח מאירה מכיוון נוסף את הדפוסים המוכרים של המתרחשות בהר הבית/חרם א-שריף בשנתיים האחרונות ומאששת את האבחנות שהגענו אליהן מניתוח ההתרחשויות בתקופות קודמות של התפרצות האלימות.

▪ הגבלות קולקטיביות על כניסת מוסלמים כגורם ישיר להתפרצות אלימה – פרסומים קודמים

של עיר עמים¹ הראו את הקשר ההדוק בין סגירת הר הבית/חרם א-שריף בפני מתפללים מוסלמים (על פי קריטריונים גורפים של גיל ו/או מגדר שהוטלו על קבוצות אוכלוסיה שלמות ולא רק נגד מפרי סדר²) לבין התפרצות של גלי אלימות קשים שהתפשטו מהעיר העתיקה למזרח ירושלים ולרחבי הגדה המערבית ושטחי מדינת ישראל. בעוד מרבית השיח הציבורי בישראל ייחס את האלימות להסתה פלסטינית מחד או לפרובוקציות של פוליטיקאים ישראלים ופעילי מקדש מאידך, שיח זה כמעט ולא התייחס לגורם הישיר לאלימות: הגבלות הכניסה הקולקטיביות.

לקראת חג הפסח פנתה עיר עמים בעניין למפקד מחוז ירושלים במשטרה, וקראה לו לבחון את השפעתן של ההגבלות הקולקטיביות³. בתשובתו של היועץ המשפטי של מחוז ירושלים של המשטרה בעניין, הוצע לנו להביא את הדברים בפני מפקד מחוז דוד במרחב ירושלים, האחראי על המתחם.

כאמור, במהלך הפסח נמנעה המשטרה מלהטיל הגבלות קולקטיביות על כניסת מתפללים מוסלמים. זאת בניגוד למנהגה בחגי תשרי בשנתיים האחרונות. ואכן, בניגוד להתפרצות האלימה שהחלה בחגי תשרי בעקבות הטלת הגבלות, חג הפסח עבר מבלי שהאירועים נקודתיים בהר הבית/חרם א-שריף גלשו לאלימות נרחבת. זאת למרות שלקראת חג הפסח שוב השמיעו אנשי דת מוסלמים קריאות "להגן על אל-אקצא"⁴, ולמרות מספר המבקרים היהודים הגדול יחסית וניסיונות רבים של פעילי תנועות המקדש להפר את הסטטוס קוו ולהתפלל במקום⁵. בהיעדר הגבלות כניסה קולקטיביות, המתיחות בהר הבית/חרם א-שריף היתה פחותה בהרבה מאשר בחגים קודמים ולא גררה אלימות או פיגועים במקומות אחרים.

כפי שכבר הובא על ידנו בעבר (ראו ה"ש 1 לעיל), המשטרה החלה להשתמש בהגבלות הקולקטיביות רק בשנתיים האחרונות, בעקבות לחצים פוליטיים אינטנסיביים של תומכי תנועות המקדש בכנסת ובמשלה. כעת נדרש הגיבוי הפוליטי לפעולת המשטרה בפסח האחרון. על הדרג הפוליטי להורות על הפסקת השימוש בהגבלות הכניסה הקולקטיביות על מתפללים פלסטינים למתחם.

- **מטרתם של פעילי המקדש היא לערער את הסטטוס קוו - פעילי המקדש אינם מסתפקים בזכויות ביקור ושואפים לשנות את המציאות במתחם. לאורך 5 ימי חול המועד הורחקו מהר הבית/חרם א-שריף 43 פעילי מקדש שניסו להתפלל בהר. הפעילים יודעים שניסיונות התפילה יגררו את הרחקתם מההר בידי המשטרה. אין המדובר בפרובוקציות גרידא, אלא בקמפיין מתמשך שנועד לתחזק את הלחץ הציבורי והפוליטי לשינוי הסטטוס קוו. פעילי המקדש גם מודעים לזעם שמעשים אלו מעוררים בקרב הציבור המוסלמי, שמבחינתו כל רחבת ההר היא**

המלך ג'ורג' 27
ת.ד. 2239
ירושלים 94581
27 King George St.
P.O. Box 2239
Jerusalem
9102102

Tel. טל
+972-2-6222858
Fax. פקס
+972-2-6233696

www.ir-
amim.org.il
mail@ir-
amim.org.il

¹ להרחבה על ההשפעה של הגבלות הכניסה הקולקטיביות, על היותם שינוי בנהלי המשטרה שבא בעקבות לחצים פוליטיים ועל היותם הפרה של רוח הסטטוס קוו ראו [בנייר עיר עמים מנובמבר 2015](#)
² תחקירני השטח של עיר עמים נכחו ליד הכניסות להר הבית/חרם א-שריף וראו כיצד המשטרה מונעת כניסה של מוסלמים באשר הם. עם זאת, בתשובה לבקשת חופש המידע שהגישה עיר עמים טענה המשטרה שבמהלך שנת 2015 ההר לא נסגר לחלוטין בפני מוסלמים ושהגבלות הוטלו רק על פי גיל.
³ "בחינת השלכותיהן של הגבלות קולקטיביות על כניסת מוסלמים להר הבית על החרפת האלימות בירושלים", [מכתב עיר עמים למפקד מחוז ירושלים במשטרת ישראל](#), 16/3/16
⁴ "ראד סלאח: הכיבוש רוצה לבצע תכנית מסוכנת בפסח", [מקור ראשון](#) 21/4/16
⁵ "עימותים בהר הבית: פלסטינים תקפו שני יהודים שהשתחוו והתפללו במתחם בניגוד להנחיות", [הארץ](#) 26/4/16

שטח המסגד שבו אין לאפשר תפילה של לא מוסלמים. בעבר, המחאה והתגובות האלימות של פעילים מוסלמים היוו עילה לקידום סדר היום של תנועות המקדש, ולכן נתנו מוטיבציה נוספת להמשיך בהפרת נהלי הביקור. העובדה שבמהלך חג הפסח מספר גדול של הפרות התרחש יום אחר יום דווקא בזמן שבו פעילי המקדש ביקרו בהר בנוחות ובמספרים גדולים יחסית מדגישה זאת. כך, גם אם יישמר השקט בהר הבית/חרם א-שריף פעילי המקדש לא יסתפקו בביקורים בהר ויפעלו ככל יכולתם על מנת לערער את המצב הקיים. ואכן פעילי המקדש לא רק הביעו שביעות רצון (מובנת) מהגידול במספר היהודים שנכנסו להר, אלא אף יצאו בקריאות להמשך מגמה זו כדרך "למימוש ריבונות" ו"שינוי המציאות בהר".

לכן, לצד הפעולות המאפשרות עליית יהודים כמבקרים להר, יש לרסן את ניצול הביקורים לקידום מטרותיהם של פעילי המקדש. על ממשלת ישראל להוסיף ולגבות מניעתו של כל ניסיון פרובוקציה של פעילי המקדש, ובנוסף לכך להסתייג נחרצות ובאופן עקבי מפעולותיהם, להפסיק לאתגר את התמיכה – באמצעות תקציבים, ביקורי תלמידים ועוד – בארגונים דוגמת מכון המקדש המקדמים את אג'נדת תנועות המקדש. בספירה הפוליטית והדתית יש להדגיש את מחויבותה העמוקה של מדינת ישראל לשמירה על הסטטוס קוו כלשונו וברוחו ולעודד שיח ציבורי ובין דתי ברוח זו.

▪ **תסיסה מצטברת בקרב הציבור המוסלמי** - רבים בציבור המוסלמי אינם רואים ביהודים דתיים המגיעים להר הבית/חרם א-שריף מבקרים תמימים, אלא פעילים בעלי אג'נדה ברורה לשינוי ההסדרים על הר הבית. הגידול במספר המבקרים היהודים כשלעצמו, אפילו כשאנו מלווה בניסיונות לתפילה בהר – ועוד יותר לאור ריבויים של ניסיונות כאלו - משמש גורמים מוסלמים מסוימים כמעורר תסיסה. בעבר וגם בחג זה נתקלו מבקרים יהודים בעת ביקוריהם בקריאות מחאה "אללה אכבר" לעברם. אולם, גם בהיבט זה חל שיפור בפסח, כאשר המוחים השמיעו את קריאותיהם ממרחק ולא התגודדו כבעבר סביב המבקרים היהודים.

המשטרה הוציאה צווי הרחקה מההר לפעילים מוסלמים רבים שחשדה שיפרו את הסדר. למרות שהפעם אכן נמנעה אלימות בהר הבית/חרם א-שריף, ההרחקות המרובות הן גורם נוסף לתרעומת וזעם. מאחר שהמחאה המוסלמית והפעילות המשטרתית נגדה מזינות אלו את אלו, נקל לראות כיצד בעתיד הדבר יכול להוביל להסלמה.

על הדרג הפוליטי בישראל לגבות את פעולת המשטרה על פי שיקולים מקצועיים בלבד. חשוב שהמשטרה תוודא שפעולותיה נגד גורמים המפרים את הסדר לא יפגעו במתפללים ופעילים מוסלמים שאינם מעורבים בכך. בחגים יהודים ארוכים (פסח וחגי תשרי) על המשטרה לנקוט בצעדים תחומים בזמן קצוב, כדי למנוע את המצב שבו המתרחקות הולכת ומסלימה. ככל שהמשטרה תשכיל להיעזר בוואקף הירדני, בהנהגה מזרח ירושלמית וברשות הפלסטינית לצורך שמירה על הסדר (ראו להלן) כן ייטב.

▪ **חשיבות חיזוקו של התיאום בין ישראל לבין ירדן וגורמים פלסטינים** – על רקע ההסכמות המחודשות בין ישראל לבין ירדן אחרי חגי תשרי האחרונים⁶, גדל גם התיאום בין משטרת ישראל לוואקף הירדני. התיאום בין שני גורמים אלה הקל על שמירת על הסדר במתחם. בניגוד לטענות של גורמי ימין בדבר הצורך להשליט ריבונות ישראלית בהר הבית/חרם א-שריף, דווקא הנכונות לעבוד בתיאום עם הוואקף הירדני הממונה על המתחם סייעה בשמירה על האינטרסים של פלסטינים וישראלים כאחד. יש להמשיך ולחזק את התיאום בין הוואקף לבין המשטרה, ולשתף גם גורמים פלסטינים בהתייעצויות לגבי הנעשה בהר.

ii. עם הפנים לעתיד

בחודשים הקרובים יחולו יום העצמאות, יום ירושלים, שבועות, י"ז בתמוז וט' באב כמו גם חודש הרמדאן ועיד אל פיטר. בשנים האחרונות סימנו מועדים אלו מתיחות מוגברת ותקריות שהובילו לתפרצות נוספת של האלימות בחגי תשרי. המשטרה פעלה הפעם באופן נקודתי חיובי יותר לגבי המתיחות בהר, אולם הן המוטיבציה והן היכולת של הפעילים השואפים לערער את הסדר הקיים נותרו בעינן, ואלה דורשות את פעולתה של המנהיגות הפוליטית.

בעוד שפעילותם של שוחרי המקדש ופעילים אסלאמיים שונים ממשיכה ללא הפוגה, ניסיון העבר מלמד שעם הפחתת המתיחות בהר הבית/חרם א-שריף יורד גם העניין הציבורי הרחב בנעשה שם ויורדת המוטיבציה של הממשלה לנקוט בצעדים המבטיחים את המשך הרגיעה. חשוב שבמקום זאת, הפעם תנוצל הפוגה המשטרה הצליחה לייצר כדי לקדם את ההמלצות שהצענו למעלה.

כפי שהבאנו לעיל, על הדרג הפוליטי לגבות את פעולת המשטרה בפסח האחרון ולהורות על הפסקת השימוש בהגבלות הכניסה הקולקטיביות על מתפללים פלסטינים למתחם. על ממשלת ישראל להפסיק את התמיכה - כספית ואחרת - בארגונים דוגמת "מכון המקדש" ואחרים המקדמים את אג'נדת תנועות המקדש ולחזק בכל פורום אפשרי את מחויבותה לשמירה על הסטטוס קוו בהר הבית כלשונו וכרוחו. יש לעודד דיון ציבורי בהכרת והבנת המשמעות ההיסטורית, הדתית והפוליטית של הסטטוס קוו ולחדד את האינטרס הישראלי בכיבודו. על המשטרה להוסיף ולפעול באופן שאינו חורג מהנדרש, ולנקוט צעדים שימנעו הסלמה. יש להמשיך ולחזק את התיאום בין הוואקף לבין המשטרה, ולשתף גם גורמים פלסטינים בהתייעצויות לגבי הנעשה בהר. לצד זאת, חיוני לקדם גם פעילות ציבורית מקרבת – של אנשי דת, אנשי רוח, מובילי דעה, אשר יציבו אלטרנטיבה לשיח תנועות המקדש, שאינה מנוכרת לשני הציבורים, היהודי והמוסלמי, ומקדמת הבנה ודיאלוג בניהם.

המלך ג'ורג' 27
ת.ד. 2239
ירושלים 94581
27 King George St.
P.O. Box 2239
Jerusalem
9102102

Tel. טל
+972-2-6222858
פקס. Fax
+972-2-6233696

www.ir-
amim.org.il
mail@ir-
amim.org.il

⁶ "הבנות הר הבית בלמו משבר חמור ביחסים עם ירדן", [הארץ](http://www.ynet.co.il), 27/10/15